

4. Axunova (Xamrayeva) R.V. Metodologo-teoreticheskie aspekti prirasheniya kachestva uchebnogo protsessa v obrazovatel'nom uchrejenii // J. Xalq ta'limi. 2006. №1. s. 140-144.

5. Bato'shev S.Ya. Professional'naya pedagogika. M.: Professional'noe obrazovaniya, 1997. 51 s.

6. Belyaeva A.P. Didakticheskie printsipi professional'noy podgotovki v profTexuchilix.- M.: Vo'sshaya shkola, 1991 g.

7. Beshelev S.D., Gurvich F.G. Matematiko-statisticheskie metodo` ekspertno`x otsenok. - M.: Statistika, 1974. 159 s.

T.N. Rustamova

Наманган мухандислик-технология институти

Наманган шаҳри, Ўзбекистон

ruxsoraasadbek15@inbox.ru

SHARQ MUTAFAKKIRLARI KASB VA HUNARNI O'RGANISH HAQIDA

Annotasiya. *Mazkur maqolada sharq olamida o'z o'rniga ega mutafakkirlarning kasb – hunarni yoshlarning hayotiy ehtiyojlari haqidagi qimmatli fikrlari, kasblarni kishi hayotligini muhim iqtisodiy hamda ijtimoiy manfaati ekanligi alohida misollar asosida yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *tarbiya, ta'lim, axloq, ustoz, kasb, ehtiyoj, maqsad, harakat.*

ВОСТОЧНЫЕ МЫСЛИТЕЛИ ОБ ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИЙ И ремеслам

Аннотация. *В этой статье освещаются ценные взгляды мыслителей Восточного мира на жизненно важные потребности молодежи и тот факт, что профессии являются важным экономическим и социальным благом человеческой жизни.*

Ключевые слова: *воспитание, образование, этика, учитель, профессия, потребность, цель, действие.*

EASTERN THINKERS ABOUT LEARNING PROFESSIONS AND CRAFTS

Abstract. *This article highlights the valuable views of thinkers in the Eastern world on the vital needs of young people, and the fact that professions are an important economic and social benefit of human life.*

Keywords: *upbringing, education, ethics, teacher, profession, need, purpose, action.*

Sharqda yoshlarga ta'lim va tarbiya berish, ularga kasb – hunar o'rgatish qadimiy an'analaridan hisoblanadi. Ayniqsa, hunarmand va kosiblar me'mor va naqqoshlar, dehqon va chorvadorlar o'z farzandlari yoki shogirdlarini tarbiyalashda kasb sirlarini o'rgatishga juda

katta ahamiyat berganlar. Bundan ko'rinadiki, kasb tanlash kasbga yo'naltirish masalalari hozirgi kun uchun yangilik bo'lmay, balki azaliy muammo sifatida o'rganib kelinmoqda. Jumladan, Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Jomiy, Ahmad Donish, Davoniy va boshqalar tomonidan yozilgan asarlarda muammo atroflicha talqin qilingan. Buyuk qomusiy olim Abu Nasr Forobiy kasb-hunar to'g'risida ilk fikrlarini bildirib, qimmatli maslahatlarni bergan chunonchi, ta'lim-so'z va ko'nikmalar majmui, tarbiya esa amaliy malakalardan iborat ish-harakat ekanligini, muayyan kasb-hunarga berilgan, u bilan qiziqqan kishilar shu kasb-hunarning chinakam shaydosi bo'lishini aytgan. Bu mulohazalardan ko'rinib turibdiki, kasb-hunar insoniyat uchun azaldan juda zarur hayotiy vosita bo'lib kelgan.

Abu Nasr Forobiyning ta'kidlashicha, "ta'lim-degan so'z xalqlar va shaharliklar o'rtasida nazariy fazilatlarini birlashtirish tarbiya esa shu xalq o'rtasidagi tug'ma fazilat va amaliy kasb-hunar fazilatlarini birlashtirish degan so'zdir. Ta'lim faqat so'z va o'rganish bilangina bo'ladi. Tarbiyachi esa amaliy ish tajriba bilan, ya'ni shu xalq shu millatning amaliy malakalaridan iborat bo'lgan ish-harakat, kasb-hunarga berilgan bo'lishi, o'rganishidir"-deydi [2].

Forobiy ta'lim-tarbiya ishlarini ikki yo'l bilan amalga oshirishni nazarda tutadi: "Amaliy fazilatlar, amaliy san'at, kasb-hunarlar va ularni bajarishga odatlantirish masalasi"ga kelganda bu ikki yo'l bilan hosil qilinadi; bulardan birinchisi-qanoatbaxsh so'zlar, chorlovchi, ilhomlantiruvchi so'zlar yordamida odatda hosil qilinadi, malakalar vujudga keltiriladi, odamdagi g'ayrat, intilish harakatga aylantiriladi. Ikkinchi yo'l yoki usul-majbur etish yo'li. Bu usul gapga ko'nmovchi qaysar shaharliklar va boshqa sahroyi xalqlarga nisbatan qo'llaniladi. Chunki ular so'z istaklarigacha so'z bilan g'ayratga kiradiganlardan emaslar.

Forobiyning fikricha, insonning kasb-hunar va san'atdagi fazilatiga kelsak, bu fazilat tug'ma emasdir aks holda uning fikru – fazilatida mutlaqo kuch va ulug'lik bo'lmas edi. Agar insonda mana shunday go'zal xususiyatlar yoki fazilatlar birlashsa, uyg'unlashsa, shundan so'ng u o'zidagidek go'zal fazilat va irodani xalqlar shahar aholilarida axloq, odob, rasm-rusm, kasb-hunar, odat va irodani hosil qilgani uchun insondan zo'r kuch va qudrat talab qilinadi. Ta'lim degan so'z xalqlar va shaharliklar o'rtasida nazariy fazilatni birlashtirish, tarbiya esa shu xalqlar o'rtasidagi tug'ma fazilat va amaliy kasb-hunar fazilatlarini birlashtirish degan so'zdir.

Forobiyning fikricha, baxtning turli darajalarining bir-biridan afzalligi uch xil alomatga qarab aniqlanadi. Biz quyida ko'rib chiqayotgan hunar va san'atlarning bir-biridan afzalligi ham xuddi shu alomatlarga qarab aniqlanadi. Hunar va san'atlar qaysi tur va sohalarga taalluqli ekanligiga ko'ra bir-biridan afzal ko'rinadi [2].

Masalan bo'z to'qish, shoyi to'qish, attorlik, hovli supurish, raqs san'ati, fikx ilmi,

tabiblik yoki so'z san'ati bir-biridan qanchalik afzal bo'lsa, baxtga erishuv darajalari ham shunga o'xshashdir.

Abu Rayhon Beruniy inson kamolotida mehnat va mehnat tarbiyasi haqida muhim fikrlarni bayon etadi. U har bir hunar egasini mehnatiga qarab turlarga bo'ladi. Og'ir mehnat sifatida binokor, ko'mir qazuvchi, hunarmand, fan sohiblari mehnatini keltiradi. Ayniqsa, ilm ahli-olimlar mehnatiga alohida e'tibor berish, xayrixoh bo'lishga chaqiradi, ularni ma'rifat tarqatuvchilar jamiyat ravnaqiga hissa qo'shuvchilar deb biladi. Shu bilan birga og'ir mehnat qiluvchi konchilar yer ostida gavhar izlovchilar, dehqonlar haqida gapirib, ularning mehnatini rag'batlantirib turish kerak deydi. Ayniqsa, podshohlar bunday mehnat ahliga g'amxo'r bo'lishi kerakligini alohida eslatadi. Chunki ana shu mehnat ahli ular hukmronligining tayanchi deb ta'kidlaydi. Beruniy bolalarni mehnatga o'rgatish metodlari, yo'llari haqida ham fikr yuritadi. Masalan, bolalarni eng kichik yoshdan mehnatga o'rgatish kerak deydi.

Mehnat tarbiyasi o'sha davr tarbiya an'anasiga binoan vorislikka katta ahamiyat beradi. Hunarmandchilikning bunday yakka holda o'rgatilishi malakali kasb egalarining yetishib chiqishiga yordam bergan, halol va vijdonan mehnat qilishga yo'llaganki, bu insonning kamolga yetishida muhim pog'ona bo'lgan. Zero, qadimdan har bir yetuk inson shohmi yoki oddiy fuqaromi hunarning bir yoki bir nechta turini bilishi zarur sanalgan. Shunga buyuk shaxslar ham beklar ham, mol-mulk egalari bo'lgan boylar ham oddiy fuqaro ham o'z farzandini bilimli bo'lish bilan birga hunarli bo'lishiga ham e'tibor bergan va bu yozilmagan qonunga barcha birdek amal qilgan. Chunki kishilik jamiyati paydo bo'lgandan boshlab, kishilar o'z mehnati va hunari bilan kun kechirishga majbur bo'lgan va bu hayot taqozosi asoratida qabul qilingan. Shuning uchun ham Beruniy inson har tomonlama kamolga yetishi uchun u ilmi bo'lishi bilan birga mehnatsevar va hunar egasi bo'lishi ham kerak deydi.

Abu Ali ibn Sinoning mehnatsevarlik tarbiyasi borasidagi fikrlari ham diqqatga sazovordir. Jumladan, u, har bir bolani biror hunarga o'rgatmoq shart, deydi. Yosh yigit biron hunarni o'rgansa, uni hayotga tatbiq eta olsa va mustaqil hunar tufayli oilani ta'minlay oladigan bo'lsagina otasi uni uylantirib qo'ymog'i lozim, deb hisoblaydi. O'spirin hunar egallashi bilan unda nafaqat axloqiy hislar, balki xarakterning irodaviy hislatlari ham tarkib topa boshlaydi. Hunar egallash orqali o'spirinlardan sabrbardoshlik, chidamlilik, mehnatsevarlik, ishbilarmonlik, tadbirkorlik, zukkolik kabi insoniy sifatlar shakllanadi. Ibn Sino har bir insonning mijozidan kelib chiqqan holda unga alohida e'tibor berish kerakligini ta'kidlashi tufayli juda katta amaliy ish qilganligiga guvoh bo'lish mumkin. Uning fikricha, har bir inson faqat unga tegishli bo'lgan xususiyatlarigagina egadir, unga o'xshash insonlar kamdan-kam bo'ladi [2].

Yusuf Xos Hojibning osha davrda kosib hunarmandlarga naqadar hayrixohligi o'z-o'zidan emasdi. Chunonchi, davlatning tinch osoyishtaligi, jahonda tutgan mavqei, boyligi, xalqning farovonligi ana shu toifadagi kishilarga bog'liq edi. Zero, kasb-hunar ta'limning ijtimoiy-siyosiy, moddiy va ma'naviy taraqqiyotining o'lchov birligi sanalardi.

Yusuf Xos Hojib jamiyat taraqqiyoti va xalq farovonligida muhim o'ringa ega bo'lgan dehqonlar, chorvadorlar, savdogarlar, tabiblar, olimlar haqida ham muhim fikrlar bayon etadi va har birining jamiyatdagi o'rnini ko'rsatib beradi.

Chunonchi, dehqonlar va chorvadorlarning ham ijtimoiy, iqtisodiy hayotda tutgan o'rnini yuqori baholaydi va ular mehnati eng ulug' sharafli muqaddas ekanligini ta'riflaydi. Ko'rinib turibdiki, olim jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shgan har bir kasb-hunar egasini ulug'laydi va ularni qadrlash zarurligini ta'kidlaydi.

Kaykovus jamiyat taraqqiyotida ilm bilan birga kasb-hunarning zarurligini ta'kidlaydi: "Agar kishi har qancha oily nasab va asl bo'lsa-yu, ammo hunari bo'lmasa, u haloyiqning izzat va hurmatidan noumid bo'lur. Ulug'lik aql va bilim qiladur, nasl-nasab qila emas. Ismni senga ota va onaning qo'ymishlar, sen unga g'arra bo'lmagin. Ammo sen hunar bilan bir nomga ega bo'lg'il". Shuning uchun ham asarda turli kasb egalari ulug'lanadi. Kasb-hunarni o'rganishni bilim olish bilan uzviy aloqada deb qaraydi. Kaykovusning bu qarashlari o'sha davrning ilg'or qarashlaridan sanaladi.

Kaykovusning "Qobusnoma" asarida kasb-hunar haqida bir qator fikr mulohazalar keltiriladi. Aynan keltirilgan fikrlardan kasb-hunarning inson hayotidagi o'rni mohiyati yuzasidan qarashlari ilgari surilgan. Ey farzand ogoh bo'lki, hunarsiz kishi hamisha foydasiz bo'lur va hech kishiga naf yetkurmas. Bilursanki tikanli butaning tani bordur, ammo soyasi yo'qdir. Hunarsiz kishi ham tikanli buta yanglig' na o'ziga va na o'zgaga foyda berur.

Asarda munajjimlik, yer o'lchash, musiqa, tibbiyot sohasidagi kasb egalarining faoliyati ilmiy nuqtai nazaridan yoritiladi. Ayniqsa, tibbiyot ilmiga oid qarashlari Kaykovusning zukko, donishmandlar har tomonlama yetuk, bilimga ega kishi bo'lganligidan dalolat beradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, sharq allomalari asrlaridagi kasb tanlash, kasbga yo'naltirish borasidagi fikrlarni o'rganish, ularni amaliy hayotga tadbqiq etish, o'sib kelayotgan yosh avlodni ongli kasb tanlashga yordam beradi, Bu esa bolalarni yoshligidanoq kasb-hunarga o'rgatish jamiyatning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, ularda kasbga xos tushuncha, tasavvur va bilimlarini boyishiga xizmat qiladi.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Arziqulov D.N. Farfiyev Yo.I. Kasbiy ko'nikma va malakalarning shakllantirishda psixologik bilimlarning ahamiyati// Oliy ta'lim tizimida psixologiya fanlarini o'qitishning ilmiy-islubiy muammolari. Pespublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. T. 2011. 40-43 c.
2. Breslav G.M. Emotsionalniye osobennosti formirovaniya lichnosti v detstve: norma i otkloneniya. M.: Pedagogika, 1990. 63 s.
3. Ismoilova Z. Xodjayev A. Kasbiy shakllanish jarayonida kasbiy sifatlarning roli. Psixologiyaning dolzarb muammolari. Pespublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. T. 2009. 346-349 betlar.
4. Nishonaliev U.N., SHodiev N.SH., Muslimov N.A. Mehnat ta'limidan "Kasbga yo'naltirish asoslari" kursi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2004. 12 b.
5. Rashidov H.F., Ergashev SH.T., Boltaboev S. O'quvchilarni kasbiy yo'nalganligini aniqlash. Uslubiy qo'llanma. T.:TDRU, 2004. 12 b.

Ю.М. Хаджаева

Фарғона политехника институтининг

Фарғона, Ўзбекистон

ЖАНУБИЙ КОРЕЯДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ ТАДРИЖИЙ БОСҚИЧЛАРИ

Аннотация. Мақолада Корея Республикасида бошланғич таълим, ўрта мактаб, олий таълим, олий ўқув yurtлари, халқаро университетларнинг тадрижий босқичлари тадқиқоти курсатилган булиб, уларнинг тажрибаларидан Ўзбекистон шароитида қўлланиш концепсияси ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Кредит, рейтинг, ўрта, олий, халқаро, тадрижий, концепсиялар.

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В ЮЖНОЙ КОРЕИ

Аннотация. В статье представлены исследования этапов развития начального образования, средней школы, высшего образования, высших учебных заведений, международных университетов в Республике Корея, а также разработана концепция их опыта в контексте Узбекистана.

Ключевые слова: кредит, рейтинг, среднее, высшее, международное, прогрессивное, концепции.

Бошланғич таълим. Бошланғич таълим давлат мактабларида бепул таъминланади ва олти йил давом этади. Мактабга қабул қилиш одатда 6 ёшдан